

atha pañcaviṁśaṁ pūraṇam

vipralambhana-stambhana-śrī-kṛṣṇa-lambhanam

[1] atha madhukaṅṭha uvāca—tac ca gānam avadhīyatām | yathā—

vrajavidho daśāsmākam īkṣyatām
vrajavidho daśāsmākam īkṣyatām ||1||

jayati te'dhikaṁ janmanā vrajaḥ
śrayata indirāpy asya bhūrajaḥ |
tad api hā'jahā nas tvam atra bho
vayam imaḥ kathaṁ vānyatām prabho ||2||

parama-jāti-bhāg uttamam svataḥ
śaradijam ca yat pañkajam tataḥ |
dala-kulāvṛteḥ kānti-devatām
harasi yad dṛśā śāsvad eva tām ||3||

katham aho vayam svacchatām itā
bhavitum īsmahe tad-bahiḥ-sthitāḥ |
api kila tvayā yācñayā sitāḥ
svayam amūr vareṇāpi sanditāḥ ||4||

iti gatās tava preṣyatām punaḥ
kim u tayā dṛśā haṁsi tās tu naḥ? |
yad iha śastrataḥ kevalam vadhaḥ
sphurati nākṣitas tan-matam tv adhaḥ ||5||

bahu-vidhād bhayād yat tvayāvitam
sakala-gokulam kānanānvitam |
tad api manmahe svāvanam yatas
tvad-anurāgataḥ so'pi kim hataḥ? ||6||

kṛṣṇa-pālaka śrī-vrajeśvarī-
tanuja yogya-dhīr asti naśvarī |
iti tavātmaval lipti-riktatā
paraga-pīḍayā bhāti tiktatā ||7||

tvam asi nānyavat ko'pi kopanaḥ
sphurasi yat prabho viśva-gopanaḥ |

tad iha padmajābhyarthitaḥ sva-bhūḥ
parama-sātvatād anvayād abhūḥ ||8||

iti taveśituḥ suṣṭhu yaḥ karaḥ
prathita-samsṛter bhīti-bhīkaraḥ |
śirasi naḥ kuru śrī-kara-grahaṁ
tam iha nānyathā bhāvayāgraham ||9||

vrajaga-bhī-hṛtau vīra yoṣitām
śamayasi smitenaiva roṣitām |
tad iha nānyathā daṇḍanaṁ kuru
prakatayānana-śrī-mahaḥ puru ||10||

yad api te padaṁ śrī-niketanam
vṛjinajin mahā-puṇya-ketanam |
tad api go-gaṇasyānuvartanaṁ
viṣa-bhṛtaḥ śiro-varti-nartanam ||11||

yad adhi tat tad apy ātta-duḥsthiti
svayam abhūt tataḥ śāntatāksitiḥ |
ahaha tan manāg nas tu vakṣasi
sva-viraha-jvale kiṁ na rakṣasi? ||12||

madhura-lilayā karṇa-ramyayā
viśada-vākyayā vyakta-gamyayā |
mukha-sugandhitāsātmyayā cirāt
tṛṣam itā vyaṁ hanta te girā ||13||

tava kathāmṛtaṁ tapta-jīvanam
kavibhir īditam kalmaṣārdanam |
pravitaranti ye teṣu durjanāḥ
sapadi naḥ kṛte jñapta-varjanāḥ ||14||

prahasitam tava preṅkhi-locanam
viharaṇa-kramād bhāva-rocanam |
muralikā-rutaṁ sarva-śocanam
vipinatas tu naḥ prāṇa-mocanam ||15||

calasi yarhi vā dhenu-cāraṇe
dalati dhīs tu nas tatra kāraṇe |
śila-tṛṇāṅkurair yāva-sannatā
kila bhavat-padoḥ sāsmakān gatā ||16||

ahaha jājvalaty antarāṇi naḥ
smara nijān janān dīna-māninaḥ |

caraṇa-paṅkajaṁ hr̥dy amūḍṛśāṁ
ramaṇa he tvayā dhīyatāṁ bhṛśam ||17||

ahaha yarhi yāsy ahni kānanam
kuṭila-kuntalam śrīmad-ānanam |
muhur apaśyatāṁ tarhi sa kṣaṇaḥ
sphurati sarvadā kalpa-lakṣaṇaḥ ||18||

kim iha tac ca vā vācyatāṁ vrajen
nimir apīha yac chapyate vraje? |
katham aho vyaṁ tās tu gopikā
na hi bhavāma vā tatra kopikāḥ? ||19||

vitata-gītikā-jāla-sanditāḥ
svaka-janān atikramya cārditāḥ |
karam itā mahāraṇya-bhṛd diśi
cchalamayaḥ striyaḥ kas tyajen niśi? ||20||

prahasitaṁ priya prema-vīkṣaṇam
vihasitādikaṁ valgu-lakṣaṇam |
bṛhad uraḥ śriyo dhāma vīkṣyate
nija-vimūḍhatāsmābhir īkṣyate ||21||

dina-laye'laka-dhvāntam ekataḥ
prasṛta-gorajaḥ sandhyam anyataḥ |
mukhatayā mataṁ yāminīśvaraṁ
darśayan muhur yacchasi smaram ||22||

sva-rati-vṛddhito'nanya-kāṅkṣiṇī
bhavati vaṁśikā yatra sākṣiṇī |
tam adhara-dravaṁ śoka-nāśanam
vitara vīra bhoḥ prāṇadāśanam ||23||

iti tu yat tvayā kāma-kalpanam
kila kalābalāt tac ca kalpanam |
vayam anārataṁ sneha-bhāvanāḥ
katham ayāmahe jātu kāmanāḥ? ||24||

prakatātā tu te goṣṭha-vāsinām
vr̥jina-nāśiṇī prāṇa-bhāsinām |
vitara naḥ sakṛt tvat-spr̥hā-yujām
yad iha sūdanam snigdha-hṛd-rujām ||25|| [rājahamśi]

[2] tad etad udgāya tad apy etad ity āhuḥ—yat te sujāta-caraṇāmburuham [BhP
10.31.19] ity ādi |

[3] atra cedam̐ gadyam—yat kila kamalataḥ komalatā-yugalam̐ tava caraṇa-yugalam̐ stanāv anu snehataḥ samhananāyehamānās ca vyaṁ tāv atikarkaśāv iti tarkataś ca stambhamānāḥ, śanair eva tayos tad dadhīmahīti vāñchāmaḥ | tad aho, kathina-manastayā duraṭām aṭavīm anughatayati tvayi kūrpādibhis tat kim na vyathate? kintu vyathata eva, yatas tad-bhāvanā-juṣām bhavad-ekāyūṣām asmākam̐ manasi tan mañkṣu sañkrāmati | tasmāt tad aṭanam evāsmākam̐ hr̥t-pīḍā, tal-lālanam̐ eva tac-chamanam̐ iti tal-lālanam̐ eva dehīti bhāvaḥ |

[4] tad evam̐ sati—

gīter āsīd vipariṇamanam̐ tarhi tāsām vilāpas
tasyāpy uccai ruditam̐ iti yan nādbhutam̐ tat tu tāsū |
kṛṣṇam̐ draṣṭum̐ prabhavati balād yasya ṛṣṇātīdhr̥ṣṇak
tasyānyasyāpy ahaha śatadhā dṛṣyate tat tad atra ||26|| [mandākrāntā]

[5] atha tathā masṛṇam̐ asṛṇikam̐ aśru nudatīṣu rudatīṣu sudatīṣu, tad-anuṣaṅgata eva tamasaḥ saṅgataḥ kramaśas tan niśamayan niśāmayan mura-śamanaḥ svaka-nayana-salila-kalilatayā nayana-lakṣeṇāpy alakṣitaḥ sahasā mahasāvṛtaḥ sarvāsām̐ madhyam̐ adhyāsītavān, ambarāvṛtatayā sva-prathām̐ āvṛtavām̐ś ca |

[6] ekā tu tatra tasya manāg āgamanādhighama-kamana-nayanāpi pūrvavad idam̐ apūrva-sphuraṇa-puraskṛtam̐ iti kevalam̐ kṛṣṇa kṛṣṇety alam̐ kala-kalatayā kalam̐ kalayāmāsa |

[7] ākarṇita-tad-varṇa-karṇās ca vara-varṇinyas tan-nirṇāyaka-svābhyarṇa-tan-nirvarṇanās tūrṇam̐ eva pūrṇatām̐ avāpuḥ |

[8] mahāghana-ghanāghana-ghana-saṅgamān nidāgha-drāghīyastayātihrasva-doghā hradinya iva | ubhayatra hi gata-prāya-jīvanatābhiprāyam̐ āgatā |

[9] tan-nirvarṇanam̐ ca, yathā—

āvis tāsū babhūva narma tad iti vyañjan viyuḥyāpi sa
smeraḥ sañkucad anantaram̐ svam adhiyan pītāmbara-prāvṛtaḥ |
kartum̐ sad vinayam̐ srag-am̐śu-yugalam̐ hasta-dvayenāmṛṣan
sragvī manmatha-manmatha-sṭhitir atīśrīṇām̐ gatiḥ śrīpatiḥ ||27|| [śārdūla]

tataś ca—

priyas tyāga-vrīḍād vidadhad iva tāṭasthyam̐ abhitaḥ
sa tābhiḥ kāntābhis tvaritataram̐ āsādi paritaḥ |
samudraḥ sañkocam̐ samaya-kalitam̐ ced valayate
tadā nadyaḥ sadyaś capala-gatitām̐ sannidadhati ||28|| [śikhariṇī]

[10] tatrāham̐-prathamikayā samupetāsū tāsū prathamataḥ śrī-parāśareṇa kathitā kācit, yathā—

kācid ālokya govindam
āyāntam atiharṣitā |
kṛṣṇa kṛṣṇeti kṛṣṇeti
prāha nānyad udairayat ||29|| [ViP 5.13.43] iyaṁ bhadrā-nāmnī |

[11] atha śrī-bādarāyaṇinā varṇitā varṇyate—

kācit karaṁ murārāter
ācacāra nijāñjalau |
nava-pallava-pātrāntar
yathā kamala-tallajam ||30|| [anuṣṭubh] eṣā candrāvalī |

tathā,

kācit tad-aṅghri-kamalam
vyājato kucayor dadhe |
labdha-vāñchita-niṣpattiḥ
kurvatīva śivārcanam ||31|| [anuṣṭubh] eṣā padmā |

tathā,

kācid añjalināgrhṇāt
tanvī tāmbula-carvitam |
yadā tadīya-rāgasya
pātrīvācarati sma sā ||32|| [anuṣṭubh] iyaṁ śaivyā |

tathā,

kācid dadhāra tad-bāhum
amse candana-rūṣitam |
yā dehataḥ snehataś ca
vyānañja sva-samarthatām ||33|| [anuṣṭubh] seyaṁ śyāmalā vāmataḥ |

tathā,

apagamita-nimeṣā yā tu tasyāsyam abjam
nayana-yugam alīndra-dvandvam uccair apīpyat |
avakalitam akārṣīd rūpakam tat tad eṣā
rasa-rasana-vibhūter jigyatus te tu yad yat ||34|| [mālinī] asau lalitā |

tathā,

tasmin kāpy avaloka-mātra-balaval lajjā-prasajjan-manā
mīlan-netratayā vicitra-pulakā citrāyamāṇā sthitā |
tām antar-valita-priyām prati mamāścaryam viyoga-sthiter
madhye yogam ihāpi bhogam itavaty eṣeti yā cintyate ||35|| [śārdūla]
eṣā khalu viśākhā |

tathā,

premā kopam prasavati vṛthāpy astram atrāsti netram
tac ca sthānād acalam api sad vidhyad udbhāti dūram |
vedhaś cāsau vṛṇam api vinā śrīhareḥ kleśadaḥ syād
evam yasyāḥ kim api caritam tām imām varṇayet kaḥ? ||36|| [mandākrāntā]
asau tu śrī-rādhā, tā etāḥ sammukhataḥ |

tathā,

kṛṣṇa-meghāgamollāsa-
pallavad-vadana-śriyaḥ |
sarvāś ca labdha-parvāṇaḥ
sadyaḥ siddhāḥ punar navāḥ ||37|| [anuṣṭubh] etāḥ sarvataḥ |

atiparimiti-śobhā-bhājanam kṛṣṇa-rūpam
nayad anupama-kāntim yauvataḥ tad vireje |
idam upamiti-śūnyaḥ yat tu kāvyam samāptam
sa iha na mama doṣas tadd hi tattvaḥ tathaiva ||38|| [mālinī]

[12] tad evam tāsām tasya ca parasparam parama-madana-mada-prada-vadana-nayana-
nilaya-līlayā candra-cakora-śīlatā latāvad utphullatām gatā |

[13] tathā ca kṣaṇa-katipaye labdha-kṣaṇa-pracaye tāḥ sādaram ādāya, jala-jāta-jāta-
samīraṇa-samīra-saraṇi-taraṇijā-taralata-taraṅga-raṅga-nibha-nīra-sanīda-tīra-
sarasaika-saikata-pulināntaram nirvṛḍam kṛḍann eva vṛndāvana-devaḥ sevayāmāsa |

[14] tad eva khalu praśasta-bhaṅga-saṅgha-lakṣeṇa hasta-lakṣeṇa parama-dhanyayā
svayam eva ravi-deva-kanyayā kañja-kiñjalka-piñja-latā-maṅjula-gandha-gandhavāha-
parirabdha-komala-sitābhra-śubhra-bālukābhir atiniścita-citta-yācitam, tatra ca śārada-
sudhākara-kara-nikara-sudhā-liptatayā dūrato'pi tamastoma-śamanam, jala-sthala-
kusuma-samudayāmodā-moda-madita-mukhara-madhukara-madhurī-kṛtam
urīkṛtavān |

[15] urīkṛte ca tasmin paramādeye nādeye puline, smita-vilasita-netraḥ sva-nāmnā
sita-śata-patra-netraḥ sarvāsām arvācīna-vayasām savayasām sva-hasta-vinyasta-
praśasta-kuṅkuma-grasta-nava-stana-vastra-vistrī-kṛta-svastikāsanas tatra stotra-
bhaṅgī-saṅgīta-kalā-raṅga-bhūmitām avāpa sa tāpa-nodanaḥ | yathā,

ūrdhvaḥ glaur ātapatram talam anu pulinam hīra-cūrṇācitāṅgam
śrīmat-pīṭham samantāt kusuma-vana-śatam toraṇānīva yasya |
tam divya-svarṇa-varṇa-vraja-kulaja-ramā-rāji-vibhrāji-deham
sneha-śrī-kāmya-geham hari-maṇi-ruciram prāṇa-nātham smarāmi ||39||
[sragdharā]

[16] tataś ca vṛndāvana-sevikābhir vṛndā-pradhāna-kānana-devikābhiḥ parama-
prayatna-pālya-mālya-divya-gandha-sandha-candra-candana-madhura-madhu-

madānukūla-tāmbūlādyam dadānābhir, muhūrtārdham vardhamāna-parihāsa-vilāsam
preyasī-sahitaḥ preyān mahita-mahattayā śuśubhe |

[17] śobhamānaś ca nigūḍha-mānābhir amūbhir vraja-camūru-dṛgbhiḥ samvādam
akṣipta |

[18] tataś ca tāsām vṛthā-parityāga-doṣa-labdha-poṣa-roṣa-mayābhiprāyakatayā jātam
citta-śoṣam moṣam nayantīnām toṣa-prāyam vyañjayantīnām anunaya-garbha-nānā-
vinoda-sandarbha-vārtām vartayati tasmin,

kācit karaṁ caraṇam asya parā tathorum
anyāvalagnam aparā mṛdu mardayantī |
antar nigūḍha-kupitā bahir accha-bhāvā
bhrū-locana-prasṛmāra-smitam abhyuvāca ||40|| [vasantatilakā]

[19] kecid evam ca varṇayanti—

nayana-valanaiś cillī-cālair nigūḍha-mṛdu-smitair
lalita-lapitair antar-bhaṅgair bahir valitārjavaiḥ |
catura-manasas tasmin kṛṣṇam priyam vaśa-vartinam
praṇaya-nayataḥ prāhuḥ pṛkta-prahelikam aṅganāḥ ||41|| [hariṇī]

[20] ayi catura-pura-purandara! prahelikā-kalikām ekām vikāśaya | yathā,

bhajanti bhajataḥ kecin nānye'nyān eva kecana |
ubhayānś cāpare ke'pi nobhayān agatīn pare ||42|| [anuṣṭubh]

[21] śrī-kṛṣṇas tu citte tad avabudhyābhidhatte sma—

arthajñāḥ kṛta-hantāro dhārmikā dharmā-gāthinaḥ |
vimūḍha-pūrṇa-muktās ca dayāvantaś ca te kramāt ||43|| [anuṣṭubh]

[22] tac chrutvā ca parasparam asaraṇa-cillibhir amūbhiś cillī-vallī-vellanenedam
jñāpitam—

cāturībhir iha nas tu karṣato
dharmā-dhāma diśataḥ samujjhataḥ |
nirdayam punar amuṣya śiṣyate
yena nāsmad-atiduhkham īkṣyate ||44|| [rathoddhatā]

[23] atra cāturībhiḥ iti tasyānarthajñatā, dharmā-dhāma diśataḥ ity adhārmikatā, tad-
ubhayābhyām tad-ubhaya-rahitatā, punaḥ cāturībhiḥ iti vimūḍhatā, tābhir nas tu
karṣataḥ iti pūrṇatā muktatā ca | tatra svakṛtānuddeśena kṛta-hantrtā ca niṣiddhā |
tyāge cāsmad-duḥkha-vikṣaṇābhāvena nirdayatā tu śeṣiteti śiṣyati |

[24] sa tu tad evam avabudhya sva-śuddhy-avagamanāya punar uvāca—

nāhaṁ teṣāṁ sadṛg api tu mām lubdham ūhadhvam ṛddhau
preṁṇas tām tad-viṣaya-virahaṁ hanta kṛtvāpi vaśmi |
yuṣmān vācyāṁ kim iha mayakā māyitāvat-pratīter
etaḍ yan me vyasanam asakṛṇ mām ca duḥkhākaroṭi ||45||

yūyāṁ hitvā nikhilam anīśāṁ kāmayaḍhve paraṁ mām
mat-kāmyās tu prayuta-niyutaṁ prema-bhedena santi |
tasmān na pratyupakṛti-kalāleśa-kalpaṁ vidhātum
śaknomīti prathayata nijaiḥ sad-guṇair eva tuṣṭim ||46|| [mandākrāntā]

[25] tad evam anavadyāṁ kṛṣṇa-vadyam avadhārya—

manojñatvena na paraṁ surūpatvam ihānvabhūt |
budhatvenāpi kṛṣṇasya sa-trṣṇo'yaṁ priyā-gaṇaḥ || 47|| [anuṣṭubh] ||

[26] tatra gīrvāṇinām ākāśataḥ parihāsavāṇīyam—

rucim anu kuṭilākṣiṇām stutim anu jihmaṁ bruvāṇānām |
mādhava gopa-vadhūnām guṇataḥ kasmān mudam tanuṣe ||48|| [upagīti]

sa eko jayatān māna-mātaṅgo vraja-subhruvām |
hariṇā nirjitasyāpi yasya vīryād bibhīyate ||49|| [anuṣṭubh] ||

[27] atha samāpanam—

vaidagdhi-digdha-buddhiddhaḥ so'yaṁ rādhe sakhā tava |
alambhūṣṇum tatra mene yas tvām tuṣṇīm sthitām api ||50|| [anuṣṭubh]

iti śrī-śrī-gopāla-campūm anu
vipralambhana-stambhana-śrī-kṛṣṇa-lambhanam nāma
pañcaviṁśaṁ pūraṇam
||25||